

Цифрова ресоціалізація літніх людей в умовах територіального центру соціального обслуговування

Каркач Андрій¹

Академія праці, соціальних відносин і туризму, Київ, Україна

E-mail: andrijkarkach@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3959-0568>

Актуальність дослідження полягає у тому, що сучасні цифрові технології радикально змінюють економіку, спосіб життя в цілому. Інформаційне суспільство зумовлює трансформацію соціальної структури, перегляд зразків соціальної дії і стереотипів поведінки, стратегій і тактик пристосування. Сьогодні інформаційних технологій та програмного забезпечення спонукає суспільство завжди прискорюватися, щоб дізнатися більше й не відставати від науково-технічного прогресу. За таких умов найуразливішими є люди «третього» віку, які без соціального обслуговування та отримання освітніх послуг не у змозі самостійно оволодіти масивом інноваційних знань, зокрема е-технологій. Наразі знання основ персонального комп'ютера, Е-технологій у наші дні стають необхідною умовою для орієнтації в інформаційному потоці та успішної ресоціалізації та адаптації літньої людини у сучасному суспільстві, подолання цифрової нерівності, включення в глобальні інформаційні потоки.

Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити особливості впливу механізмів цифрової ресоціалізації на особистість у літньому віці в освітньому середовищі Університету третього віку.

Для збирання даних використано метод заочного анкетування, оскільки ця форма опитування має перевагу – дозволяє респондентам ретельно обдумувати свої відповіді, не обмежує їх у часі.

У статті подано характеристику й визначено особливості впливу механізмів цифрової ресоціалізації на особистість у літньому віці в освітньому середовищі Університету третього віку територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Представлено різні підходи до механізмів цифровізації, обґрунтовано значення Університету третього віку як інституту цифрової ресоціалізації слухачів літнього віку. Визначено адаптивність освітнього середовища Університету третього віку як ресоціалізаційного простору, мотиваційні складники людей похилого віку, що дає можливість останнім реалізувати сутнісні властивості людської особистості в поважному віці.

Соціальна роль цифрової ресоціалізації транслюється через її внесок у підвищення якості життя людини. Застосування е-технологій можна вважати однією з актуальних проблем соціальної роботи із літніми людьми. Дотепер немає єдиної думки щодо обсягу чи впливу цифрового розширення на процес ресоціалізації у літньому віці, що може бути перспективою подальших досліджень.

Ключові слова: цифровізація, діджиталізація, ресоціалізація, умови цифрової ресоціалізації, соціалізація, механізми цифровізації, освітнє середовище Університету третього віку.

Вступ. Сучасні цифрові технології радикально змінюють економіку, спосіб життя в цілому. Вони надають нову якість суспільному та особистому життю, як відкриваючи нові можливості, так і одночасно породжуючи нові виклики. Слід відзначити, що цифровізація стосується зміст освіти та її організації.

Інформаційне суспільство зумовлює трансформацію соціальної структури, перегляд зразків соціальної дії і стереотипів поведінки, стратегій і тактик пристосування. Дедалі більшого значення набуває вивчення впливу цифровізації (діджиталізації) на соціальну структуру суспільства. Під впливом прискореного поширення інформаційних технологій трансформуються всі сфери життєдіяльності суспільства: праця і зайнятість, культура і дозвілля, сфера управління, охорона здоров'я, і, звісно, освіта (Тріфіна, Вайнола, 2016: 32-33).

Сьогодні інформаційних технологій та програмного забезпечення спонукає суспільство завжди прискорюватися, щоб дізнатися більше й не відставати від науково-технічного прогресу. За таких умов найуразливішими є люди «третього» віку, які без соціального обслуговування та отримання освітніх послуг не в змозі самостійно оволодіти масивом інноваційних знань, зокрема е-технологій (Безпалько, 2000). На сучасному етапі розвитку українського суспільства, яке є демографічно старіючим, освіта літніх людей набула особливого значення, її важлива роль полягає у ресоціалізації літніх людей: зміні

¹ аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму

ціннісно-нормативної системи діяльності та радикально новому сприйнятті реальності (Міністерство праці та соціальної політики України, 2011).

Наразі знання основ персонального комп'ютера, Е-технологій у наші дні стають необхідною умовою для орієнтації в інформаційному потоці та успішної ресоціалізації та адаптації літньої людини у сучасному суспільстві, подолання цифрової нерівності (англ. – digital inequality)(Hechavarria, 2017; Семигіна Т., Каркач А., 2019: 130-133), включення в глобальні інформаційні потоки (англ. – digital inclusion) (Verdegem, 2011; Каркач, Семигіна, 2019: 87-95).

Ресоціалізація може зачіпати будь-якого індивіда, оскільки розвиток особистості протягом усього життя у суспільстві не йде тільки за висхідною. Для нормального функціонування індивіда у суспільстві можуть бути затребувані знання, вміння, навички, якими він не володіє, що актуалізує процес ресоціалізації у літньому віці на новому життєвому етапі (Сагун, 2011).

Ефективне існування людини в суспільстві, яке базується на знаннях (компетентностях), вимагає реалізації принципу навчання упродовж усього життя. Попри наявні вітчизняні розвідки з проблематики адаптації людей похилого віку, очевидним є брак праць із виявлення специфіки цифрової ресоціалізації літніх людей в умовах територіального центру соціального обслуговування. На тлі здобутків сучасної соціальної роботи за межами уваги вітчизняних науковців залишено соціально-демографічну групу літніх людей як ресоціалізантів цифровими технологіями та їхню соціокультурну детермінацію, що значно актуалізує предмет дослідження.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити особливості впливу механізмів цифрової ресоціалізації на особистість у літньому віці в освітньому середовищі Університету третього віку. Відповідно завданнями дослідження є: проаналізувати досвід цифрової ресоціалізації літніх людей в освітньому процесі Університету третього віку на базі територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та визначити особливості герогічної технологізації освітнього процесу.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження, висновки якого покладені у основу статті, проводилося в територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Подільського району м. Полтави протягом вересня 2018 – травня 2019 року. Для збирання даних використано метод заочного анкетування, оскільки ця форма опитування має перевагу – дозволяє респондентам ретельно обдумувати свої відповіді, не обмежує їх у часі.

Вибірковою сукупністю були літні люди у віці 60-82 роки, які є слухачами факультету інформаційних технологій Університету третього віку при територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Загальна кількість респондентів дослідження – 180 осіб; з них: 60–65 річних – 46%, у віці 66–70 років – 41%, 71–75 річних було 9% і 76 – 82 років – 4% респондентів.

При підготовці питальника та аналізі результатів дослідження виходили з того, що опанування літніми людьми нових технологій також зумовлене мотивами афіліації, самореалізації, співпраці, пізнавальними та рекреаційними мотивами (Lee, Kim, 2019).

Результати дослідження. Будь-яка діяльність завжди пов'язана з соціальними (зокрема і інформаційними) потребами індивіда. «Що спонукало Вас обрати навчання на факультеті інформаційних технологій?», – таке запитання було поставлено респондентам. Відповіді дозволили визначити мотиви щодо цифрової ресоціалізації у літньому віці: ділова мотивація характерна для 9% респондентів. Цей мотив визначає спрямованість на пошук конкретної інформації, контактів та взаємодії з певною людиною тощо. Рекреаційний мотив, як визначальний, обрали 39%. Основна сфера їхніх інтересів – культурно-дозвіллєва діяльність засобами е-технологій. Комунікативній мотивації віддали свою перевагу 26% респондентів. Учасники цієї групи стверджують, що цифрові технології дозволяють долати комунікативний дефіцит, що виникає у повсякденному житті літньої людини. Респонденти відзначають, що цифровізація сприяє розвитку особистості при роботі з е-ресурсами (англ. – «e-resources»), виникає відчуття включеності в глобальний інформаційний процес (Семигіна Т., Каркач А., 2019: 130-133).

Самоствердження є необхідним аспектом активності будь-якої людини, і особливо у похилому віці (Коленіченко, 2013: 64-71), що реалізує сутнісні властивості людської особистості. Саме на це вказали 29% респондентів, визначивши мотивацію самоствердження як визначальний мотиваційний детермінант самоствердження. Оскільки цифрові технології надають нових комунікативних та пізнавальних можливостей, можемо припустити, що досліджуваний тип самоствердження пов'язаний з

різними феноменами спілкування (пошуком референтної групи, ідентифікацією з її цінностями і можливістю самовираження в ній).

Мотивація афіліації проявляється в прагненні 41% опитаних знайти в е-спільноті референтну групу, прийняти її цінності, знайти своє місце в цій групі. Мотивацію співробітництва – корпоративний мотив як спонукальний, визначили 59% слухачів Університету третього віку. Мотивація співробітництва, що виявляється як прагнення допомогти іншим користувачам, часто є способом збільшення власного авторитету, досягнення визнання компетентності і майстерності у літньому віці. Це підтверджується поєднанням цього мотиву з мотивом афіліації, зреалізований у почутті причетності до інтелектуальної та інформаційної еліти сучасного суспільства.

Мотивація самореалізації та розвитку особистості є визначальною для 52% респондентів. Користувачі розглядають цифрові технології як спосіб прояву і розвитку власних інтелектуальних і творчих можливостей, відзначають наявність самоствердження і комунікативного мотиву.

Лева частка респондентів (81%) найвагомішою мотивацією вказали пізнавальну. Цей мотив пов'язаний з отриманням нових знань. Предметом пізнання виступають нові сервісні можливості, гіпертекстова інформація, нові люди, ідеї і думки, візуальні і слухові образи. Зазначені відповіді респондентів підтверджують результати інших досліджень, що в умовах Університету третього віку відбувається формування адаптивного середовища життєдіяльності людини літнього віку (Житинська, 2014: 12-19).

Проведене опитування виявило, що основними мотивами надання переваг е-сервісам у літньому віці респонденти вважають: доступність інформації у сфері особистих інтересів (4,87), можливість проводити час в онлайн-спілкуванні у соціальних мережах (3,52), можливість участі у різноманітних форумах (3,27), онлайн отримання актуальної інформації про суспільно-політичні процеси в країні та регіоні (4,92), перегляд фільмів та серіалів у зручний час (3,67), отримання онлайн-консультацій різного характеру (3,42), можливість отримання посиленої надомної роботи (3,11), можливість проведення онлайн-дій (оплати, запиту інформації) тощо (1,89) тощо. (Середні бали розраховувались відповідно до 5-бальної шкали Лайкерта, де: 1 означає «зовсім не користуюся» і 5 – «завжди користуюся»).

Зважаючи, що онлайн соціальні послуги набувають дедалі більшого поширення (Семигіна, 2016: 119-121), дослідники та експерти з питань соціальної роботи звертають увагу на існування «цифрового розшарування» (англ. – digital divide) (López Seguí, 2019). Проведене дослідження показало, що за рівнем користування е-технологіями літніх людей можна розподілити на чотири умовні групи: соціальні інноватори, активні користувачі, пасивні користувачі, консервативні користувачі.

До найбільш ефективних напрямів використання можливостей цифрових технологій у ресоціалізації клієнтів територіального центру можна віднести: навчання із використання технологій мобільного зв'язку, Інтернету, електронної комерції – взаємодії з Інтернет-магазинами, електронного уряду, що забезпечують взаємодію населення з органами влади, з організаціями житлово-комунальної сфери, транспорту тощо, а також використання цифрових пристроїв, що забезпечують можливість користування вказаними технологіями.

Оцінка літніми слухачами окремих чинників, що впливають на процес навчання цифрових технологій та на умови ресоціалізації літніх слухачів Університету третього віку територіального центру соціального обслуговування, наведено у таблиці 1. У цілому всі чинники отримали середню оцінку вище 4, найвищі бали мають такі чинники, як: «Експлуатація технічних носіїв» (4,83), «Придатність методології навчання, вправ та практичних завдань тематиці заняття» (4,83) та «Можливість практичного використання отриманих знань з цифрових технологій» (4,79).

Таблиця 1. Оцінка літніми слухачами чинників, що впливають на процес навчання цифрових технологій (Середні бали розраховувались відповідно до 5-бальної шкали Лайкерта, де: 1 означає «дуже погано» і 5 – «відмінно»)

Узагальнені відповіді на запитання за підрозділами	Оцінка
<i>Соціальні працівники – викладачі</i>	
Педагогічний підхід до слухачів	4,42
Зрозумілість та узгодженість у наданні матеріалу	4,25
Увага до особистісних запитів та ставленні до слухачів	4,69
<i>Зміст навчальних занять</i>	
Отримана інформація корисна	4,45

Матеріали та посібники досить доречні і корисні в навчанні	4,09
Придатність методології навчання, вправ та практичних завдань тематиці заняття	4,83
<i>Організація освітнього процесу та навчальне приладдя</i>	
Якість інформації та увага до запитів слухачів	4,05
Ефективність у вирішенні конфліктів, якщо такі мали місце	4,3
Експлуатація технічних носіїв	4,83
Придатність та пристосованість навчальних кімнат для практичних та теоретичних занять	4,3
<i>Формат та тривалість навчальних занять</i>	
Розклад занять	4,58
Тривалість навчальних занять	4,27
<i>Спеціалізація щодо навичок роботи з цифровими технологіями</i>	
Корисність отриманих знань з е-технологій	4,59
Можливість практичного використання отриманих знань з цифрових технологій	4,79

Герогогічна технологізація освітнього процесу, як демонструють дані дослідження і позиція інших науковців (John, 1988), включає в себе, зокрема, такі специфічні риси:

- навчання повинно спрямовуватись на розвиток навичок та ресурсів, які підтримують особисту незалежність. Тому корисні, практичні результати повинні бути висвітлено перед початком курсу навчання, адже будь-які поставлені завдання мають важливе значення для літніх слухачів. Задоволення, цікавість, пошук інформації та бажання спілкування – типові маршрути до навчання у літньому віці;

- необхідна різноманітність методів навчання, а не покладання на тривалі словесні пояснення. Життєво важливим є гнучкий міждисциплінарний підхід;

- соціальні працівники (викладачі) повинні прагнути до виразного фокусування на темі, обмежувати кількість представлених ідей;

- замість класичного навчального підходу соціальним працівникам (викладачам) слід стимулювати коментарі, висловлювати схвалення, заохочувати учасників навчання;

- для виконання завдань літнім слухачам може знадобитися більше часу, аніж молодшим людям. Вони також можуть бажати неодноразово повертатися до завдання, поки їм не буде комфортно. Слід ретельно добирати приклади, обговорювати різні ситуації, допоки слухачі літнього віку якомога краще не розуміють певну тему;

- слід використовувати минулий досвід літніх слухачів; соціальні працівники (викладачі) повинні допомогти визначити ті конкретні навички, які дозволяють кожному слухачеві по-своєму бути творчим, спираючись на власний життєвий досвід, пригадати якусь призабуту інформацію.

Обговорення результатів. Проведене дослідження підтверджує думку М. Житинської, що університет третього віку можна вважати досить успішним проектом освіти дорослих, забезпечуючи можливість літнім людям бути безпосередніми учасниками низки заходів, пов'язаних з добробутом у подальшому житті (Житинська, 2016: 131-140). Слід відзначити, що організація освітнього простору в таких університетах повинна виходити з концепцій герогогіки (науки про соціально-педагогічні технології освіти літніх людей). Дослідження засвідчує адекватність для українського контексту результатів закордонних досліджень, які визначають, що ключові відмінності між традиційною педагогікою і герогогікою включають надання «можливості для слухачів літнього віку самостійно встановлювати навчальну програму і вчитися за допомогою особистісно-значущих дій» (Battersby, 1987: 4-10).

Проведене у 2018-2019 рр. опитування суголосне результатам нашої попередньої дослідницької роботи, під час якої було визначено, що належним чином організована освіта людей похилого віку має виступати як засобом соціального захисту і психологічної стабільності, так і способом інтеграції у соціум, і розглядатись як активна діяльність, спрямована на самореалізацію особистості, її ресоціалізацію (Каркач, 2016: 76-90).

Висновки. Проведене на базі територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Подільського району м.Полтави дослідження серед слухачів факультету інформаційних технологій Університету третього віку виявило, що основним мотивом для опанування

цифрових технологій літніми людьми є пізнавальний, пов'язаний з отриманням нових знань про сервісні можливості, нових людей, онлайн актуальної інформації про суспільно-політичні процеси в країні та регіоні тощо. Слухачі університету досить вимогливо ставляться до методології навчання, вправ та практичних завдань, їхньої відповідності тематиці заняття, що вимагає від викладачів особливої уваги до вибору засобів навчання.

Соціальна роль цифрової ресоціалізації транслюється через її внесок у підвищення якості життя людини. Застосування е-технологій можна вважати однією з актуальних проблем соціальної роботи із літніми людьми. Це вимагає від соціальних працівників використання гергагічних освітніх технологій, які спираються на життєвий досвід слухачів, гнучкий міждисциплінарний підхід, урахують бажання спілкуватись, фізіологічні вікові особливості тощо сприяють формуванню адаптивного середовища життєдіяльності людини літнього віку, що має ресоціалізаційний характер. Дотепер немає єдиної думки щодо обсягу чи впливу цифрового розшарування на процес ресоціалізації у літньому віці, що може бути перспективою подальших досліджень.

Література

Безпалько О. В. До питання про структуру та функції соціально-педагогічної діяльності. *Практична психологія та соціальна робота*. 2000. №5. С.12-14.

Житинська М. О. Освітнє середовище для людей похилого віку: перспективи та можливості розвитку в Україні. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2014. № 3-4. С. 12-19.

Житинська М. О. Соціально-педагогічне середовище університету третього віку як чинник формування життєдіяльності людей похилого віку. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2016. № 1-2. С. 131-140.

Каркач А. В. Університет третього віку: соціокультурні детермінанти споживання освітніх послуг літніми людьми. *Соціальні технології: Актуальні проблеми теорії та практики*. 2016. Вип. 71. С. 76-90.

Каркач А. В., Семігіна Т. В. Подолання цифрової нерівності як виклик для сучасної соціальної роботи з літніми людьми. *Paradigms of the Modern Educational Process: Opportunities and Challenges for Society (1st ed.)*. Dallas: PrimediaeLaunch LLS, 2019. P. 87-95. URL: <https://bit.ly/3531XCN>

Коленіченко Т. І. Особливості адаптації людини похилого віку до умов нового соціального середовища. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління*. 2013. Вип. 16, ч.1. С. 64-71.

Міністерство праці та соціальної політики України. *Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку»*: Наказ від 25.08.2011 № 326. URL: <http://document.ua/provprodzhennja-socialnopedagogichnoyi-poslugi-universitdoc72450.html>.

Сагун І. Г. *Основи гергагогіки*. Черкаси: ЧДТУ, 2011. 119 с.

Семігіна Т. В. Он-лайн технології у практичній соціальній роботі. «*Інтернет-освіта-наука-2016*». *Десята між нар. наук.-практ. конф.* (11-14 жовтня, 2016). Вінниця: ВНТУ, 2016. С. 119-121.

Семігіна Т., Каркач А. «Е-інклюзія» літніх людей і соціальна робота// *Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи: м-ли Всеукр. наук.-практ. конф.* (Умань, 11 жовтня 2019 р.). Умань: ВІЗАВІ, 2019. С. 130-133.

Трифаніна Л., Вайнола Р. Роль інформації в сучасному суспільстві. *Людина, культура, техніка в новому тисячолітті*: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (19-20. 04. 2016). Харків: НАУ імені М. Жуковського «ХАІ», 2016. С. 32 -33.

Battersby D. From andragogy to geragogy. *Journal of Educational Gerontology*.1987. Vol.2(1). P. 4-10.

Hechavarría L. M. S. E-Inclusion and Public Libraries: A Literature Review. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries*. 2017. Vol. 1. P. 111-127.

John M. T. *Geragogy: A theory for teaching the elderly*. New York: Routledge, 1988. 168 p.

Lee E.-K. O., Kim D.-H. Bridging the Digital Divide for Older Adults via Intergenerational Mentor-Up. *Research on Social Work Practice*. 2019. Vol. 29(7). P. 786-795.

López Seguí F. et al. An Intergenerational Information and Communications Technology Learning Project to Improve Digital Skills: User Satisfaction Evaluation. *JMIR Aging*. 2019. Vol. 2(2). DOI: [10.2196/13939](https://doi.org/10.2196/13939).

Verdegem P. Social Media for Digital and Social Inclusion: Challenges for Information Society 2.0 Research & Policies. *TripleC*. 2011. Vol. 9 (1). DOI: <https://doi.org/10.31269/triplec.v9i1.225>.

Digital resocialisation of the elderly people in the territorial centre of social services

Karkach Andrii²

Post-graduate Student of the Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Kyiv, Ukraine

The relevance of the study is stipulated by the fact that modern digital technologies are radically changing the economy and lifestyle in general. The information society determines the transformation of social structure, revision of patterns of social activities and stereotypes of behaviour, strategies and tactics of adaptation. Today's information technology and software encourages our society to accelerate in order to learn more and keep up with the scientific and technological progress. Under such conditions, the people of the "third" age appear to be the most vulnerable ones. Without social services and educational services, they are not able to independently master the array of innovative knowledge, including e-technology. Nowadays, a good command of the basics of the personal computer, E-technologies is becoming a necessary condition for orientation in the information flow and successful resocialisation and adaptation of the elderly people in the modern society, for overcoming digital inequality, immersion into the global information flows.

The purpose of the study is to determine the features of the mechanisms enabling digital resocialisation of the elderly people within the educational environment of the University of the Third Age.

The method of questionnaire survey was used to collect data, as this form of survey has an advantage – it allows respondents to carefully consider their answers without limiting their time.

The article characterises and identifies the features of the impact of digital resocialisation mechanisms on the elderly within the educational environment of the University of the Third Age functioning on the platform of the territorial centre of social services (the one which provides social services). Different approaches to the mechanisms of digitalisation are presented, the importance of the University of the Third Age as an institution of digital resocialisation of elderly students is substantiated. The adaptability of the educational environment of the University of the Third Age as a resocialisation space, motivational components of the elderly have been determined, which allows the latter to realise the essential properties of the human personality at a respectable age. A social role of the digital resocialisation is transmitted through its contribution to the improvement of the quality of human life. The use of e-technologies can be considered one of the topical problems of social work with the elderly. There is still no consensus on the extent or impact of digital stratification on the process of resocialisation at an old age, which may be considered the prospect of our further research.

Keywords: *digitalisation, resocialisation, conditions of digital resocialisation, socialisation, mechanisms of digitalisation, educational environment of the University of the Third Age.*

References

- Battersby, D. (1987). From andragogy to geragogy. *Journal of Educational Gerontology*, (1), 4-10 [in English].
- Bezpal'ko, O.V. (2000). Do py'tannya pro strukturu ta funkciyi social'no-pedagogichnoyi diyal'nosti [Before feeding about the structure and functions of social and pedagogical activity]. *Prakty'chna psy'xologiya ta social'na robota – Practical psychology and social work*. Vols. 5, pp. 12-14 [in Ukrainian].
- Hechavarria, L. M. S. (2017). E-Inclusion and Public Libraries: A Literature Review. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries*, 1, 111-127 [in English].
- John, M. T. (1988). *Geragogy: A theory for teaching the elderly*. New York: Routledge [in English].
- Karkach, A.V. (2016). Universty'tet tret'ogo viku: sociokul'turni determinanty` spozhy'vannya osvithnix poslug litnimy` lyud'my` [University of the Third Age: sociocultural determinants of consumption of educational services by the elderly]. *Social'ni texnologiyi: Aktual'ni problemy` teorii ta prakty'ky` – Social technologies: Actual problems of theory and practice*. Vols. 71, pp. 76–90 [in Ukrainian].
- Karkach, A.V., & Semigina, T.V. (2019). Podolannya cy'frovoi nerivnosti yak vy'kly'k dlya suchasnoyi social'noyi roboty` z litnimy` lyud'my`. [Overcoming digital inequality as a challenge for modern social work with the elderly]. *Paradigms of the Modern Educational Process: Opportunities and Challenges for Society* (1st ed.). Dallas: PrimediaeLaunch LLS, 87-95. URL: <https://bit.ly/353lXCN> [in Ukrainian].
- Kolenichenko, T.I. (2013). Osobly'vosti adaptatsiyi lyudy'ny` poxy'logo viku do umov novogo social'nogo seredovy'shha. [Features of adaptation of an elderly person to the conditions of a new social environment.] *Naukovy`j chasopy`s NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriya 11: Sociologiya. Social'na robota. Social'na*

² Post-graduate Student of the Academy of Labour, Social Relations and Tourism

pedagogika. Upravlinnya – Scientific journal of NPU named after MP Drahomanov. Series 11: Sociology. Social work. Social pedagogy. Management, 16 (1), 64-71 [in Ukrainian].

Lee, E.-K. O., Kim, D.-H. (2019). Bridging the Digital Divide for Older Adults via Intergenerational Mentor-Up. *Research on Social Work Practice*, 29(7), 786-795 [in English].

López Seguí, F. et al. (2019). An Intergenerational Information and Communications Technology Learning Project to Improve Digital Skills: User Satisfaction Evaluation. *JMIR Aging*, 2(2) [in English].

Pro vprovadzhennya social'no-pedagogichnoyi poslugy` «Universy`tet tret`ogo viku»: Nakaz Ministerstva praci ta social'noyi polity`ky` Ukrayiny` vid 25.08.2011 № 326. [Ministry of Labor and Social Policy of Ukraine. On the implementation of the socio-pedagogical service "University of the Third Age": Order of 25.08.2011 № 326]. Retrieved from: <http://document.ua/pro-vprovadzhennya-socialnopedagogichnoyi-poslugi-universitdoc72450.html>. [in Ukrainian].

Sagun, I.G. (2011). *Osnovy` geragogiky` [Fundamentals of hierargoics]*. Cherkasy: ChDTU [in Ukrainian].

Semigina, T.V. (2016). On-lajn texnologiyi u prakty`chnij social`nij roboti. [On-line technologies in practical social work]. «*Internet-osvita-nauka-2016*», *Desyata mizh nar. nauk.- prakt. konf. – Tenth International Scientific and Practical Conference "Internet-Education-Science-2016"* (pp. 119-121) Vinnytsia: VNTU [in Ukrainian].

Semigina, T., Karkach, A. «E-inklyuziya» litnix lyudej i social`na robota. ["E-inclusion" of the elderly and social work]. *Aktual`ni problemy` social'noyi pedagogiky` ta social'noyi roboty`: m-ly` Vseukr. nauk.-prakt. konf. - Actual problems of social pedagogy and social work: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference* (pp. 130-133) Uman` : VIZAVI [in Ukrainian].

Trifanina, L., Vajnola, R. (2016). Rol` informaciyi v suchasnomu suspil`stvi. Lyudy`na, kul`tura, texnika v novomu ty`syacholitti [The role of information in modern society. Man, culture, technology in the new millennium]. *Seventeenth International Scientific and Practical Conference "Man, Culture, Technology in the New Millennium"* (pp. 32-33). Kharkiv: NAU imeni M. Zhukovs`kogo «XAI» [in Ukrainian].

Zhy`ty`ns`ka, M.O. (2014). Osvitnye seredovy`shhe dlya lyudej poxy`logo viku: perspekty`vy` ta mozhly`vosti rozvy`tku v Ukrayini [Educational environment for the elderly: prospects and opportunities for development in Ukraine]. *Social`na robota v Ukrayini: teoriya i prakty`ka – Social work in Ukraine: theory and practice*. Vols. № 3-4, pp. 12-19 [in Ukrainian].

Zhy`ty`ns`ka, M.O. (2016). Social'no-pedagogichne seredovy`shhe universy`tetu tret`ogo viku yak chy`nny`k formuvannya zhy`ttyediyal`nosti lyudej poxy`logo viku [Socio-pedagogical environment of the university of the third age as a factor in shaping the life of the elderly]. *Social`na robota v Ukrayini: teoriya i prakty`ka – Social work in Ukraine: theory and practice*. Vols. 1-2, pp. 131-140 [in Ukrainian].

Verdegem, P. (2011). Social Media for Digital and Social Inclusion: Challenges for Information Society 2.0 Research & Policies. *TripleC*, 9 (1) [in English].

Accepted: September 16, 2020

